

בעקבות השיטפונות בנחלי הדרום

שיטפון במדבר מתרחש באופן לא צפוי פעמים בודדות בשנה ומושך אליו מטיילים רבים מכל הארץ. בכתבה שלפניכם שש נקודות תצפית בטוחות בשיטפונות בהר הנגב ובערבה וגם כמה כללי זהירות

כתבה: אשרה גבאי, מנהלת מרכז מבקרים רמון, רשות הטבע והגנים

אזור הנגב המרכזי והר הנגב הגבוה שונים מאוד בנופם ממדבריות הערבה ומהחולות המוכרים לנו. כמעט שלא תראו כאן גבעות עגולות או דיונות חול רכות. הנוף מבוזר בערוצי נחלים עצומים, מחורץ בקניונים עמוקים, מתהדר בשלל צבעי אבני חול וחרסיות, ובולט במיוחד במכתשיו הנדירים.

הר הנגב הוא האזור המרכזי ההררי של הנגב, הכולל בתוכו את המכתשים הייחודיים ואת הקמרים שבהם הם חתורים: קמר חצרה ובו המכתש הקטן, קמר חתירה ובו המכתש הגדול, וקמר רמון/מחמל שבו חתור המכתש הענק בעולם - מכתש רמון. שיא גובהו של האזור הוא הר רמון המתנשא לרום של 1,037 מטר מעל פני הים.

רוב רובו של האזור צחיח לחלוטין. מיעוט הצמחייה מתרכז בערוצי הנחלים, וסביבם נמצאים גם בעלי החיים. גשם בהר הנגב הוא נדיר מאוד. כמות המשקעים השנתית הממוצעת לפי הספרים, היא לא יותר מ-80 מ"מ. מספר ימי הגשם בשנה קטן מאוד וכל גשם הוא שמחה גדולה לצומח, לחי ולבני האדם הגרים באזור.

המים - אדריכלי הנוף

מבט מעמיק על נופו של האזור מעורר תמיהה נוכח העובדה שמי הגשמים, הנדירים כל כך בהר הנגב, הם בעצם הגורם העיקרי לעיצוב נופו. ערוצי

מעלה העצמאות. צילום עמרם צברי, רשות הטבע והגנים

עין עבדת. צילום: עמרם צברי, רשות הטבע והגנים

אפשר לצפות בזרימתו של נחל צין במקום שבו הוא "נופל" ממרומי רמת עבדת אל בקעת צין, נפילה מגובה של כ-60 מטר, במפל אדיר ומרהיב ביופיו. מפל זה ידוע גם כמפל עין מעריף, ששטף חמש פעמים בחורף האחרון

הנחלים העצומים, הקניונים העמוקים שקירות מצוקיהם מתנשאים לגבהים של עשרות עד מאות מטרים, ובראש ובראשונה המכתשים האדירים - כל אלה הם תוצר של כוח המים. ערוצי נחלים שהיו רדודים בעבר הפכו לקניונים עמוקים במהלך עידנים ארוכים, ומכתשי הנגב התחתרו בראשי רכסים בתהליכי סחיפה ממושכים.

איך זה קורה למרות מיעוט המשקעים במדבר? התשובה טמונה באופיים של המשקעים. הגשם במדבר יורד בפריסה שאינה אחידה ואינה קבועה. יש שנים שבהן כמויות הגשמים גדולות פי שניים או שלושה מהכמות השנתית הממוצעת. יש ימים מסוימים בעונת החורף שבהם יורדים כמעט כל המשקעים של העונה בבת אחת.

השיטפון נוצר כאשר עוצמת הגשם במדבר היא חזקה במיוחד ומתרחשת בתוך זמן קצר. ההמלצה למטיילים היא להגיע לנגב ולערבה ולחזות בשיטפונות רק מהמקומות הבטוחים לצפייה, שבהם לא נשקפת סכנה.

על פי השילוט, לחנות במגרש החניה של הגן הלאומי, ומשם אל התצפית, מהלך כמה דקות.

הכניסה לתצפית זו מתאפשרת בשעות פתיחת האתר בלבד: בחורף, 8:00-16:00, בקיץ, 8:00-17:00. הכניסה לאתר היא בתשלום בדרך כלל, אך בימי שיטפונות האתר עצמו סגור למבקרים ולפיכך התצפית מתאפשרת ללא תשלום. מומלץ מאוד לברר טלפונית לפני ההגעה האם המפל עדיין שוטף כדי להימנע מעוגמת נפש.

2 תצפית על נחל צין מאחזת קבר בן גוריון

בכניסה למדרשת בן גוריון (כביש 40, כ-50 ק"מ דרומית לבאר שבע לכיוון מצפה רמון) ועל פי שילוט מכון, אפשר להגיע לחניית אחוזת הקבר. מהחניה, מרחק כעשר דקות הליכה נוחה בגן מטופח,

נקודות תצפית בשיטפונות בנגב:

נחל צין הוא השלישי בגודלו בנחלי ישראל והתצפית עליו בזמן שיטפונות יכולה להיעשות מכמה נקודות, שתיים בנגב ואחת באזור הערבה:

1 מפל צין בעין מעריף

המפל נמצא בתחומי הגן הלאומי עין עבדת. אפשר לצפות בזרימתו של נחל צין במקום שבו הוא "נופל" ממרומי רמת עבדת אל בקעת צין, נפילה מגובה של כ-60 מטר, במפל אדיר ומרהיב ביופיו. מפל זה ידוע גם כמפל עין מעריף, ששטף חמש פעמים בחורף האחרון. התצפית מתבצעת דרך הכניסה העליונה לגן הלאומי עין עבדת, זוהי הכניסה הדרומית לאתר, הממוקמת על כביש 40, כ-8 ק"מ דרומית לכניסה למדרשת בן גוריון. כניסה זו משולטת בבירור מכביש 40. יש לפנות

נחל צין עליון על כביש 40. צילום: ליאור שווימר, רשות הטבע והגנים

נחל צין מאחזות קבר בן גוריון. צילום: ליאור שווימר, רשות הטבע והגנים

מפל נחל צין. צילום: מורי חן

נחל פארן. צילום: ליאור שווימר, רשות הטבע והגנים

נחל רמון. צילום: ליאור שווימר, רשות הטבע והגנים

הבקעה, בערך במרכז. נחלי הר הנגב מתנקזים אליה ממערב וזורמים בערוץ נחל ערבה המאחד את מימי השיטפונות. בסופו של דבר יגיעו כל המים האלו אל המקום הנמוך ביותר בסביבה, שהוא גם הנמוך ביותר בעולם - לים המלח. כביש הערבה נסלל ממערב לערוץ נחל ערבה ולכן חוצים אותו ערוצי נחלים רבים הבאים ממערב. כמעט בכל מפגש נחל-כביש כזה, נבנה גשר על גבי עמודים וחוזק בסוללות הגנה מפני כוח המים. בדרך כלל ניתן לעצור בשולי הכביש סמוך לגשרים הללו ולצפות בבטחה בשיטפונות.

נקודות תצפית בשיטפונות בערבה:

4 נחל פארן

כ-2.5 ק"מ צפונית למושב פארן (בק"מ 111) עובר נחל

בשיטפון במכתש רמון. נחל רמון הוא הנחל הראשי במכתש רמון ומנקז רק את שטחו של המכתש. כלומר, הנחל שוטף רק כאשר יורד גשם על המכתש עצמו בכמות מספקת ובמשך זמן ממושך, מחזה יחסית נדיר. אפשר לחנות בשולי הכביש הרחבים, לראות ולשמוע את המים השוצפים מתחתינו. חובה לנהוג משנה זהירות! הכביש כאן הוא כביש ראשי והתנועה עליו מהירה, יש להיצמד לשוליים ולנהוג בערנות.

שיטפונות בערבה

הערבה היא בקעה צרה וארוכה המשתרעת מדרום ים המלח ועד אילת (כ-175 ק"מ) ומהווה את המשכה הדרומי של בקעת הירדן. בקעת הערבה מפרידה בין הרי הנגב ממערב, לבין הרי אדום ממזרח, ורוחבה נע בין 5 ל-25 ק"מ. הגבול המדיני ישראל-ירדן ממוקם לאורכה של

מגיעים אל רחבת התצפית שממנה אפשר לחזות בבקעת צין במלוא תפארתה. כאשר נחל צין זורם יש תמונה מרהיבה של ערוץ הזרימה של הנחל היוצא מקניון עין עבדת וזורם מזרחה לתוככי הבקעה. התצפית ממוקמת גבוה מעל הבקעה והמבט מרוחק יותר, אבל יש גם בונס בדמות תצפית על המפל של הדיבשון. נחל דיבשון זורם על פני רמת עבדת ונופל במפל אדיר אל בקעת צין מהמצוק הנמצא ממול. אפשר ממש לשמוע את רעש המים הנופלים ולהבחין בענני רסס המים.

3 נחל רמון במכתש רמון

בלב מכתש רמון, במקום שבו כביש 40 חוצה את ערוץ נחל רמון, נבנה גשר מעל ערוץ הנחל כדי לאפשר המשך נסיעה על הכביש גם בזמן שיטפונות. מומלץ לנצל נקודה בטוחה זו כדי לצפות

זהירות, שיטפונות

במהלך השיטפונות במדבר זורמת כמות מים אדירה בעוצמה חזקה ויוצרת מראה מרהיב ומרגש ללא ספק. אבל המטיילים הרבים שמגיעים למדבר לחזות בו חייבים לנהוג במשנה זהירות. עוצמת זרימת המים בשיטפון היא חזקה, מסוכנת ומטעה. על פני המים הזרימה נראית עדינה והמחשבה היא שאפשר לעבור אותה בקלות, אך בחלקה התחתון היא חזקה מאוד ומסוגלת לסחוף איתה גם עצמים כבדים כמו כלי רכב, סלעים עצומים, חלקי כבישים ובני אדם.

בימים גשומים יש להימנע מכניסה למסלולים המועדים לשיטפונות. מסלולים אלו כוללים בעיקר את קניוני מדבר יהודה והנגב. אין להיכנס למסלולים העוברים בערוצי נחלים גם אם ערוץ הנחל הוא רק חלק קטן מהמסלול. אין לחצות, גם לא בנסיעה, זרימת מים שיטפונית בנחלים. עומק המים עשוי להטעות באשר לעוצמת הסחיפה של המים!

חשוב לזכור שלנחלים רבים אגן ניקוז גדול, ולכן יש להימנע מטיול בהם במקרה של גשמים חזקים במעלה אגן הניקוז (למשל, אין לטייל בנחלי צפון מדבר יהודה כאשר יש תחזית למזג אוויר גשום בירושלים). קיימים כמה מקומות שבהם אפשר לצפות על שיטפונות בבטחה יחסית. גם במקומות אלו, אין להיכנס בשום פנים ואופן לאפיק הזרימה ואין להתקרב יותר מדי לאפיק!

יש להאזין לתחזית ולהישמע להנחיות הפקחים והמשטרה. לפרטים נוספים לגבי נקודות התצפית בשיטפונות וכללי הבטיחות אפשר לפנות לתחנת המידע עבדת במצוק הצינים: 08-6554418.

עין עבדת. צילום: עמרם צברי, רשות הטבע והגנים

נקרות מנקז אגן קטן יותר מנחל פארן ולכן בדרך כלל עוצמת זרימתו קטנה משל הפארן. עם זאת, השיטפון שבו מרשים, יובליו העליונים מנקזים את האזור שמדרום למכתש רמון וערוצו מתחתר סמוך ליציאה מהמכתש ופונה מזרחה אל הערבה. נחל נקרות שטף בחורף האחרון כשלוש פעמים.

6 חלקו התחתון של נחל צין

כמה קילומטרים דרומית לצומת הערבה, בק"מ ה-172 מפנה שלט מערבה מן הכביש אל נחל חצרה. נוסעים כשלושה ק"מ בדרך עפר ומגיעים אל המצוק התחתון של נחל צין. על הגדה הדרומית של ערוץ הנחל יש מעין "מרפסת" שממנה ניתן לצפות במפל התחתון של נחל צין שגובהו כ-20 מטר. מפל הצין שטף השנה כחמש פעמים.

פארן מתחת לכביש 90. כאן נבנה גשר מעל ערוצו הרחב של נחל פארן, ומשני עברי הגשר (צפונית ודרומית לו) נבנו סוללות הגנה המגנות על הכביש מעוצמת השיטפונות. על סוללות אלו אפשר לעמוד בבטחה עם הרכב ולצפות מטה אל השיטפון. בשיא עוצמתו מגיע רוחב הנחל השוטף לכ-500 מטר. בחורף האחרון שטף נחל פארן כחמש פעמים.

5 נחל נקרות

בכביש 90, לאחר הפנייה למושב עין יהב (ק"מ 139), כ-500 מטר צפונה על הכביש, מפנה שלט מערבה למסלול נחל נקרות 4X4. יורדים מן הכביש אל דרך העפר וחונים בבטחה על סוללות ההגנה הנמצאות משני עברי הנחל ומשם צופים בנחל נקרות השוטף. נחל